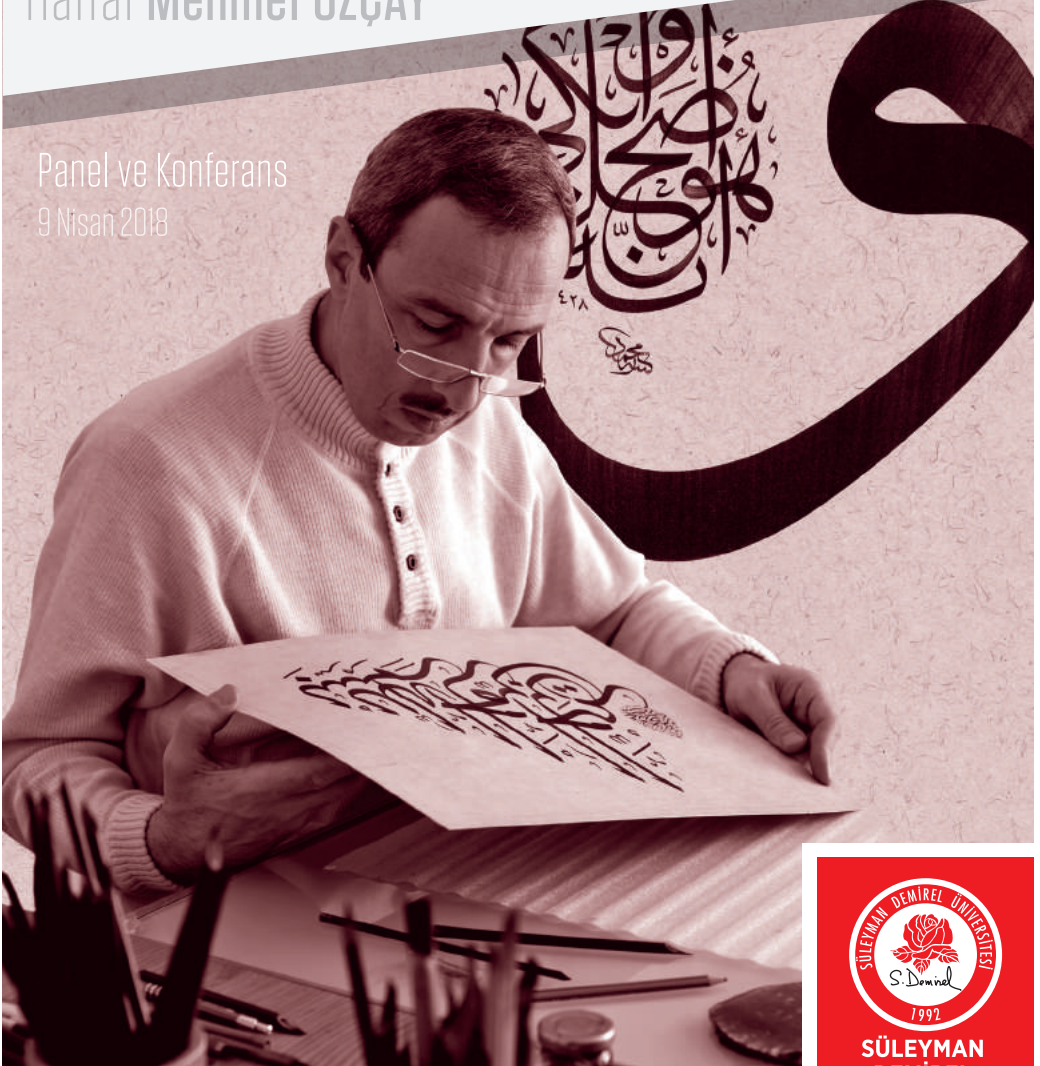

Hat Sanatında Şaheserler

Hattat **Mehmet ÖZÇAY**

Panel ve Konferans
9 Nisan 2018

**SÜLEYMAN
DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ**

SÜLEYMAN
DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ

HAT SANATINDA ŞAHESERLER

HATTAT MEHMET ÖZÇAY

PANEL VE KONFERANS

Kurumsal İletişim, Araştırma ve
Uygulama Merkezi
(KİMER 2018)

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GENÇ

Redaksiyon

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLEN
Emine ÖZER
Eda KISTIR
Bahar SARIKAYA

Fotoğraf

Soner Arık
Hüseyin ÖZDEMİR

Tasarım & Uygulama

Elif TÜRK

Baskı

Adım Matbaacılık Fevzi Çakmak Mahallesi
Yeni Matbaacılar Sitesi Dergi Caddesi 4.
Blok No :18 KARATAY / KONYA
Telefon: 0 (332) 342 01 95

ISBN: 978-605-9454-25-4

Aralık 2018

1000 Adet Basılmıştır.

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınıdır.

HAT
SANATINDA
ŞAHESERLER

HATTAT MEHMET ÖZÇAY

MEHMET ÖZÇAY

KİMDİR ?

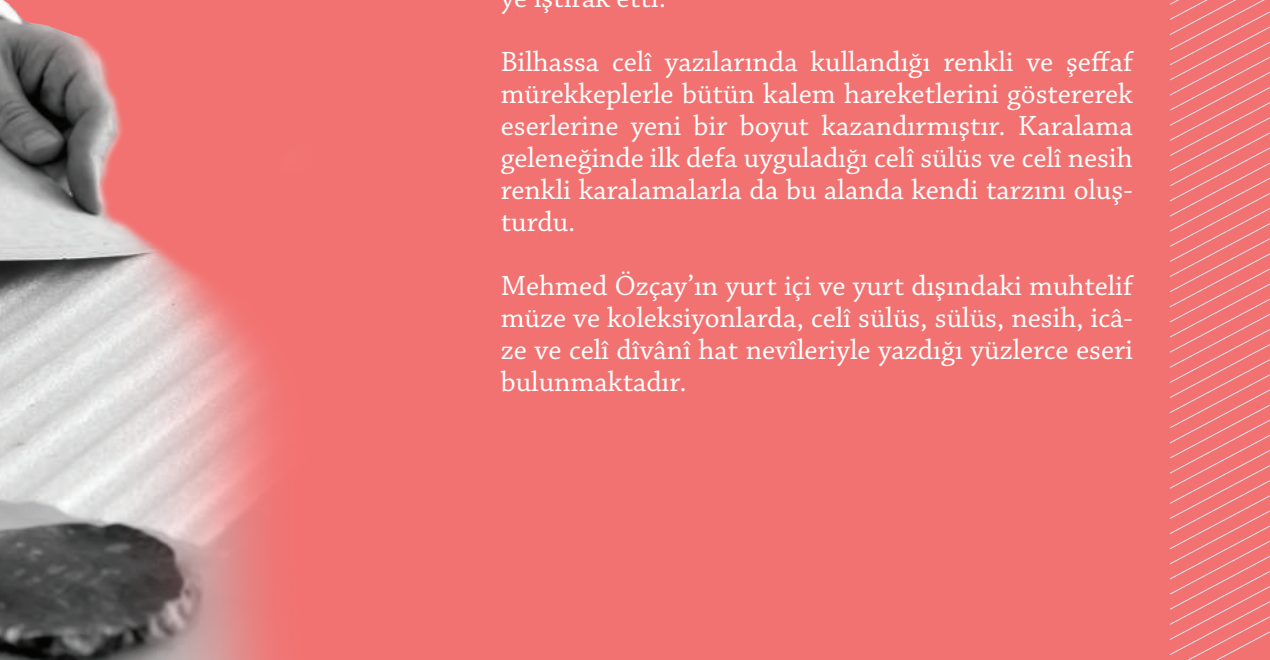
1961 yılında Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini 1980'de Gerede'de tamamladı. 1986 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan Mehmet Özçay, 1982'de Erzurum'lu hattat Fuad Başar'dan sülüs ve nesih hatlarını meşketti ve kendisinden icazet aldı.

İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nin (IRCICA) düzenlediği milletlerarası hat yarışmalarının ilk ikisine (1986 ve 1989) katılan Özçay, bu müsabakalarda başta sülüs-nesih dalında birincilik olmak üzere muhtelif dallarda altı ödül kazandı. 1992'de ilk baskısı yapılan bir mushafının yanında Yasin-i Şerif gibi eserlerinin ve birçok levhalarının da sanat baskıları gerçekleştirildi. Özçay yirmi beş yıllık sanat hayatından seçtiği eserlerini 2007 yılında Arapça "Nur-u Ayni" ve İngilizce "Spoken By The Hand Heard By The Eye" adlı iki ayrı albümde neşretti.

Milletlerarası hat yarışmalarında jüri üyelikleri de yapmakta olan Özçay, şahsi sergilerinin yanında yurt içi ve yurt dışında yirmiden fazla milletlerarası sergiye iştirak etti.

Bilhassa celi yazılarında kullandığı renkli ve şeffaf mürekkeplerle bütün kalem hareketlerini göstererek eserlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Karalama geleneğinde ilk defa uyguladığı celi sülüs ve celi nesih renkli karalamalarla da bu alanda kendi tarzını oluşturdu.

Mehmed Özçay'ın yurt içi ve yurt dışındaki muhtelif müze ve koleksiyonlarda, celi sülüs, sülüs, nesih, icâze ve celi divânî hat nevileriyle yazdığı yüzlerce eseri bulunmaktadır.

» **Rektör Prof. Dr. İlker Hüseyin ÇARIKÇI;**

Değerli misafirlerimiz, çok değerli akademisyenler, öğrenci arkadaşlarımız...

Biz de böyle büyük bir üstadı üniversitemizde görmekten dolayı çok gururluyuz, çok onur duyduk onu burada görmekten çok mutluyuz.

İnşallah ondan öğreneceğimiz çok şeyler var. Biz burada tabii üniversite olarak çok küçük bir katkı belki çalışmalarına motivasyon olacak, çok küçük bir katkı aslında fahri doktora payeleri, ama çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Üniversitelerin misyonlarını aslında bu payelerle anlattığını düşünüyoruz. Kime fahri doktora payesi verdiğinizin, üniversite misyonunuzla çok ilintili olduğunu düşünüyoruz.

O yüzden biz Mehmet Özçay üstadımıza doktora payesi vermekten çok çok mutluyuz. Bunu tekrar altını çizerek belirtmek istiyorum.

Süleyman Demirel Üniversitesinin fahri doktora payesini izninizle okuyorum:

Sayın Hattat Mehmet Özçay üniversitemiz Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölüm Başkanlığının ve Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığının teklifi, Süleyman Demirel Üniversitesi Senatosunun 08.03.2018 tarih ve 48812-B sayılı olurları ile ulusal ve uluslararası arenada kadim hat sanatımız sahasında ülkemizi başarıyla temsil eden, eserleriyle genç nesillere yeni

ufuklar açan, sanatında eskiyle yeniye harmanlayarak yeni bir ekol yaratan, ünü ülkemiz sınırlarını aşmış olan sanatkârimiz Hattat Mehmet Özçay'a, geleneksel sanatımızı gelecek nesillere aktarma yönündeki çabaları ve ülkemizin tanıtımına yaptığı katkı nedeniyle fahri doktora verilmesi kararlaştırılmıştır. Ülkemize ve gençlerimize, kültürel ve sanatsal alanda kattığınız değerler için Süleyman Demirel Üniversitesi adına teşekkür eder, başarılı ve yol gösterici çalışmalarınızın devamını dileriz.

**Sayın Rektörüm, Değerli Sayın Dekan Hanımefendi,
Çok değerli öğretim üyeleri ve sayın misafirler; bu
güzel vesile ile aranızda bulunmuş olmaktan son derece
mutluyum. Beni mahcup ettiniz üniversite olarak.
Bu layık gördüğünüz doktorayı şahımdan ziyâde,
sanatıma verilmiş bir unvan olarak kabul ediyorum.
Hakikaten duygulandım. Tekrardan teşekkürlerimi,
minnetlerimi ifade etmek istiyorum.**

Eğer uygunsuzsa zannediyorum bir sunumumuz olacak. Başlayabiliriz değil mi?

Hat sanatı, Kur'an'ı ona layık güzellikte yazmak, yazdırmak arzu ve iştiağı ile doğmuş bir sanattır. Vahiy kâtipliği ile başlayan bu sanat zaman içinde büyük gelişmeler kaydetmiş ve Osmanlı Döneminde yeni bir boyut kazanmıştır. Malumunuz Sultan Bâyezid Han İstanbul'a tahta geldiğinde hocası Hattat Şeyh Hamdullah'ı da beraberinde getirmiştir. Şeyh Hamdullah bizim hat sanatında Osmanlı ekolünün kurucusu olarak kabul edilir. Sultan Beyazıt kütüphanesini ona açmış, büyük üstadların hizmetlerini ona âmâde etmiş ve ondan yeni bir tarz oluşturmasını istemiştir. Rivayete göre Şeyh Hamdullah da, kırk gün inzivaya çekilmiş ve yaptığı çalışma ile bugün hala izinden gidilen Osmanlı hat ekolünü kur-

muş, onun ilk örneklerini vermiştir.

Gördüğünüz resimdeki eserde, Şeyh Hamdullah Efendi'nin daha İstanbul'a gelmeden evvel Amasya'da iken yazdığı bir eseri;

Hız. Ali'nin sözlerinden oluşan bir risale bu eserin hususiyeti imzasında hocasının ismini de zikrediyor olmasıdır. Şimdiye kadar tek bilinen belgedir bu hocasını zikrettiği, şu ana kadar. Tabii Şeyh Hamdullah o kadar etkili olmuştur ki ondan sonraki bütün üstadların ilham kaynağı olmuştur ki "kabletü'l-küttâb" diye anılır. Yani; kâtiplerin, hattatların kiblesidir. Bu gördüğünüz eser de aslı İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan onun meşhur bir Mushaf'ı.

Şeyh Hamdullah İÜNEK A652
920/1515

Şeyh Hamdullah'ın oğlu ve torunu da onun gibi büyük bir üstaddir. Bir hattat ailesinde bunlar. Hepsi de büyük üstadlar. Bu gördüğünüz Şeyh Hamdullah'ın oğlu Mustafa Dede'nin bir eseridir.

Mustafa DEDE TSMK HEA-4

Aslı Topkapı Sarayı'nda bulunan bir murakkaanın iki sayfası. Buna sülüs-nesih murakkaa tabir ediyoruz. Bu murakkaalar sülüs ve nesih hatlarıyla oluşturulmuş kıt'alarından müteşekkil hat eserleridir ve daha ziyade hadisler bulunur. Âyetlerin olduğu da olur tabii ki. Hat sanatında hat albümleri şeklinde ayrı bir gelenektir. Dedik ya çok büyük ustadlar yetişmiş Osmanlı hat geleneğinde.

Bunlardan birisi de Ahmet Karahisârî'dir. Ahmet Karahisârî; Şeyh Hamdullah'ın, ihdâs ettiği, oluşturduğu yeni ekolden farklı olarak, Yakut Müsta'simi ekolünü devam ettirme konusunda ısrar etmiş o vâdide eserler vermiş, şâheserler vücuda getirmiştir. Bu gördüğünüz de onun meşhur Mushaf'ı.

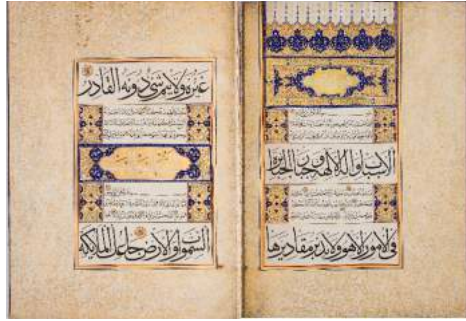
Bu Mushaf'ı kendi tamamlamaya fırsat bulamamış, ömrü vefa etmemiş ve onun meşhur talebesi Hasan Çelebi tarafından tamamlanmıştır. Bildiğiniz gibi bu Mushaf'ın aslı Topkapı Sarayı'nda olup uzun bir emek sonucunda tıpkıbasımı yapılmıştır.

Bu Besmele de Karahisârî'ye aittir. Belki hepimiz görmüşsünüzdür bu Besmele'yi.

Düşünün yüzyıllar öncesinden Karahisârî öyle bir tasarım yapmış ki o tasarımı halâ günümüze hitap ediyor ve gelecek asırlara da hitap edebileceğini düşünüyoruz. Bir Besmele tasarımı tabii.

Ve yine onun en güzide talebesi Hasan Çelebi'nin, Topkapı Sarayı'nda bulunan Evrâd-ı Üsbuiye murakkaa veya kitabı diyeyim. Dua mecmuası.

Tezhibi ile de fevkalâde bir eser. Muhakkak ve reyhanî hatlarında ilham alınacak bir eser. Tabii bu dönem, 16. yy. aynı zamanda tezhip sanatının da en olgun örneklerinin verildiği dönemdir. Abdullah Kırımî'ye ait sülüs nesih bir kıt'a.

Abdullah Kırımî enteresan bir şahsiyet. Şeyhin üslubundan ziyade, kendisi bir tarz oluşturmaya çalışmıştır. Ama devam etmemiştir kendi tarzı.

Abdullah Kırımı Ö.999/1591 EHAK

Gördüğü rüya üzerine mezarını hazırladı. Mezar taşını yazdı. Tarih olarak da 99 yazıp bıraktı. Talebelerinden biri "bu iki rakamın üçüncüsü ne olacak, onu kim yazacak" diye sorduğunda cevaben "benim bu kadar talebem var, elbet içlerinden 9 yazacak biri bulunur" dedi ve gerçekten 999'da vefat eyledi. Mezar taşı bugün TİEM'dedir.

Bir güzel anekdot var. Kendisi bir rüya üzerine öleceğini anlamış, kabrini kazmış, mezar taşını da yazmıştır. Mezar taşına tarih yazarken doksan dokuz yazmış ama üçüncü bir rakam yok. Yani hicri dokuz yüz doksan diyelim. Talebelerden birisi sorar: "Hocam bu iki rakamın üçüncüsü ne olacak?" diye sormuş, o da: "Elbet bir dokuz yazan çıkar inşaallah." demiş ve hakikaten 999'da vefat ediyor. Bugün mezar taşı kitabesi, Türk İslam Eserleri müzesindedir.

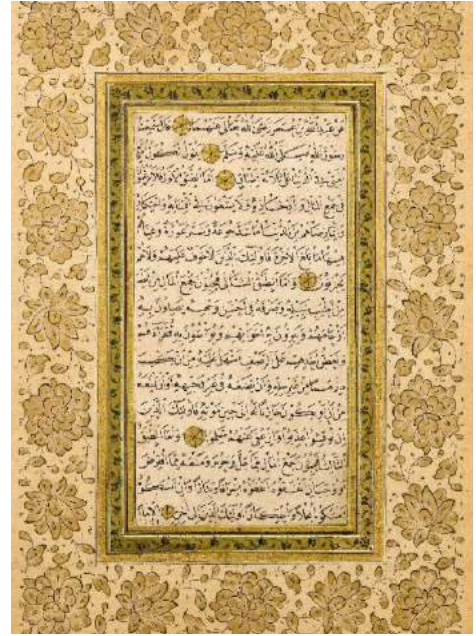
Yine büyük üstadlarımızdan, eserleri çok az bulunan Hüsameddin Zerrinkalem'e ait muhakkah ve nesih bir kıt'a.

Hüsameddin Zerrinkalem Kerem Kıyak Kol.

Hat sanatında bazı üstadlar çok fazla talebe yetiştirmiştir. Yüzlerce belki talebesi vardır.

Bunlardan birisi de Eğri Kapılı Mehmet Râsim Efendi. Hat sanatının en önemli kaynaklarının başında Tuhfe-i Hattâtın diye ma'rif, Müstakimzâde'nin meşhur eseri, o eserin müellifi Müstakimzâde, Eğri Kapılı Mehmet Râsim Efendi'nin talebesidir.

Yine fevkalâde güzel tezhibi ile Mushaf serlevhası görüyoruz.

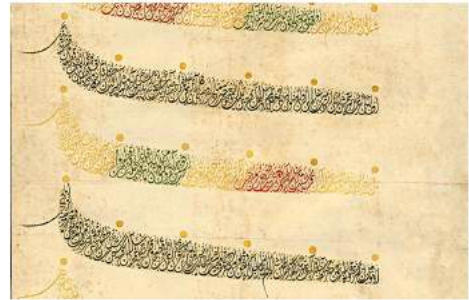
İmam Mehmet Efendi İÜNEK A6677 1b-2a
1048/1639

İmam Mehmed Efendi'ye ait. Aslı yine İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde. İmam Mehmet Efendi'nin şöyle bir hatırasını nakletmek isterim size. (IV. Murat ile Bağdat Seferi'ne katılıyor kendisi. Bu sefer öncesinde...) Özür dileirim kendisi katılmıyor Bağdat seferine. IV. Murat Bağdat Seferi'nden önce ilim erbabını, sanat erbabını huzuruna davet ediyor. İmam Mehmed Efendi de bunların arasında. Kendisine bir Mushaf yazmasını rica ediyor, sipariş ediyor daha doğrusu. O, tabii ben yazarım ama şu kadar kuruş alırım diyor. Sultan'ın tuhafına gidiyor tabii... Kuruş yerine, o istediği kuruş kadar altın veriyor kendisine. Neyse sefer tamamlanıyor, dönüyor. Geldiğinde tabii Mushaf kendisine takdim ediliyor. Tabii IV. Murat sanattan anlayan birisi. Mushaf'ı incelediğinde, baş tarafı ile son tarafının seviyesinin farklı olduğunu görüyor. Ve bunu kendisine soruyor: "Üstad niye böyle, baş tarafı daha tereddütlü yazılmış, ama son tarafı daha güzel" cevap veriyor: "Sultanım baş tarafı sizin sefer tereddüdü ile ne olacağını bilmediğimiz tereddüt ile yazıldı ama sonu sizin zaferiniz heyecanıyla, mutluluğuyla yazıldığı için böyle oldu" diyor. Tabii sultanın çok hoşuna gidiyor, iki misli mükâfat veriyor kendisine.

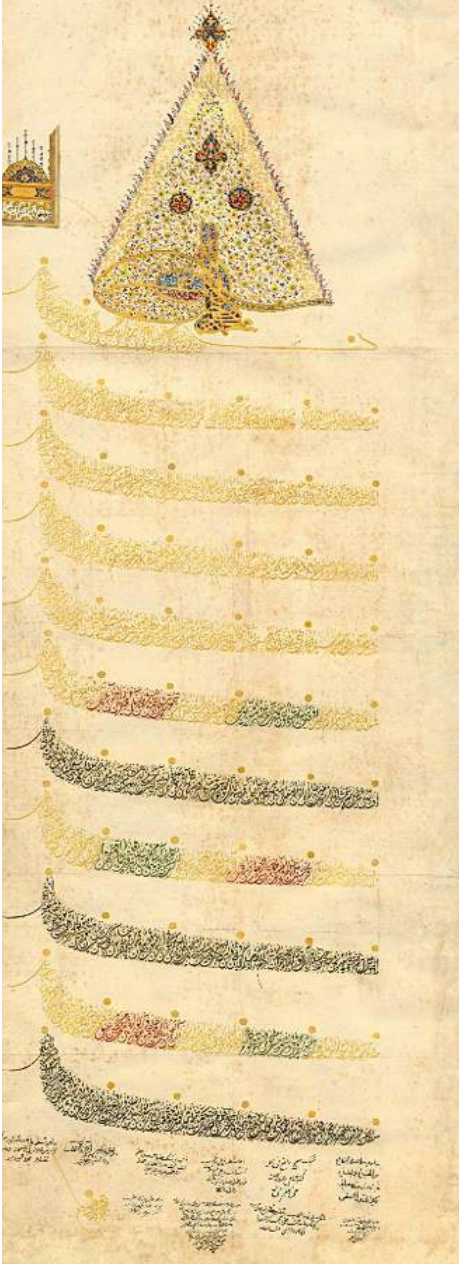
Yine sülüs-nesih bir murakkaadan iki sayfayı görüyoruz. Bu da meşhur üstadlarımızdan Derviş Ali'ye ait.

Hat sanatının tabii çok muhtelif nev'ileri var. Aklâm-ı sittenin haricinde, Osmanlı hat ekolünün hat sanatına kazandırdığı bazı hat nev'ileri var. Bunlar celî divânî, divânî, rıka' ve rik'adır. Gördüğünüz fermandan celî divânî hattı ile yazılmış, fevkalâde güzel bir ferman. Aslında fermanlar sanat gayesiyle yazılmış şeyler değil.

Sultanların buyruklarını, emirlerini ifade eden vesikalardır, belgelerdir.

Ama Divân-ı Humâyun'daki hattatlar bunları da fevkalâde bir şekilde yazmışlardır.

Osmanlı hat ekolünde Şeyh Hamdullah'tan sonra ikinci önemli merhale Hâfız Osman olarak kabul edilir.

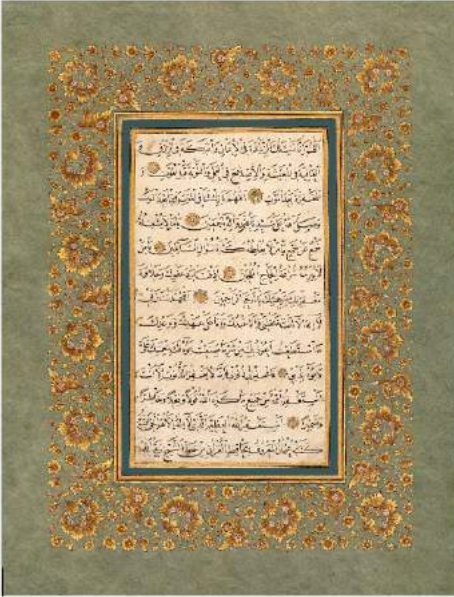
Gördüğünüz Mushaf, yine aslı İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bu Mushaf Hâfız Osman'a aittir. Önümüzdeki dönemde baskısı yapılacak olan bir Mushaf'tır. Hâfız Osman'ın fevkalâde bir Mushaf'tır. Daha önce de Osmanlı döneminde baskıları yapılmıştır.

Hâfız Osman, hat sanatında bilhassa nesih hattında çok büyük bir merhale kat etmiş âdeta bir inkılap yapmıştır. Ve kendinden sonra gelenleri çok derinden etkilemiş en büyük üstadlarımızdandır. Hatta neşredilen Mushaf'ları sebebiyle İslam dünyasında da çok tanınmış büyük bir üstadımızdır.

Yine ona ait bir hilye levhası. Hilye levhasıyla ilgili şunları ifade etmek isterim: Hâfız Osman, hilye levhası formunu hat sanatına kazandıran ilk üstad olarak kabul edilir. Hilye levhası, Hz. Peygamber'in vasıflarını ihtiva eden ve Hz. Ali'den rivayet edilen hadis metninin bulunduğu levhadır. Başında bir Besmele vardır. Göbeğin köşelerinde dört halife isimleri; ortasında, göbük kısmında ve etek kısmında hadis metni; kuşakta ise Hz. Peygamber ile ilgili Kur'ân-ı Kerim'den bir âyet-i kerime bulunur.

Bu geleneği ilk başlatan dediğim gibi Hâfız Osman'dır. Ve bu gelenek günümüzde de hala köklü bir şekilde devam etmektedir. Hattatların bilhassa en çok rağbet ettiği levha formlarından birisidir. Yine bu büyük üstadımıza ait nesih hattıyla bir kıt'a. Tezhibi de günümüzde yapılmış ve hakikaten çok güzel bir eser.

“Marifet iltifata tabi'dir, müşterisiz meta' zayi'dir.” diye bir sözümüz var. Hat sanatının Osmanlı döneminde bu kadar gelişmesi ilerlemesi... Bunun altında yatan

sebepler var. Bunların en başında gelen sebeplerden birisi de gördüğümüz himayedir. Osmanlı sultanları, hat sanatını özel olarak himaye etmişlerdir. Öyle ki, Osmanlı Sultanlarının bazıları da aynı zamanda önemli hattatlardır. Bu gördüğümüz eser de bunlardan bir tanesidir. Sultan II. Mustafa'ya ait güzel bir eser.

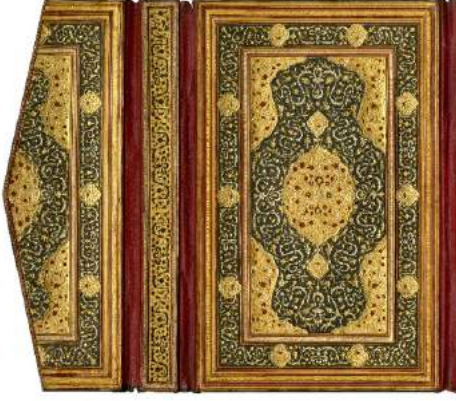
Sultan II. Mustafa 1106/1695

Hz. Peygamber'in ismi ve çehâr-ı yâr. Bir büyük üstadımız Yedikuleli Seyyid Abdullah. Sultan III. Ahmet kendisinden bir Mushaf siparişi eder ve ona şaheser bir Mushaf yazar.

Yedikuleli Seyyid Abdullah İÜNEK A6543
1124/1722

Bu Mushaf'ın serlevhasını görüyorsunuz. Yine aslı İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bugünlerde inşaallah bununda çalışmaları yapılıyor, tıpkıbasımı yapılacak. Bu Mushaf cildi ile kabı ile de bir şaheserdir.

Bu gördüğümüz cildin kapağının iç tarafıdır. O kadar ince, o kadar fevkalâde işçilik var ki insan kendisini bakmaktan alamıyor. Bu da o cildin dışı, murassa' cilt diyoruz buna tabi.

Kıymetli taşlarla süslenmiş; yakut, zeberecetten, zümrüt her şey var.

Hattat padişahlarımızdan biri de en önemlisi Sultan III. Ahmet'tir.

Sultan III. Ahmed TSMK A3652

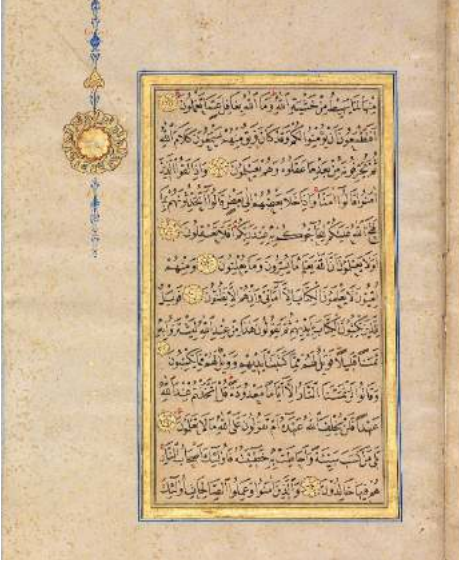
Onun Topkapı Sarayı'nda çok önemli bir murakkatı, bir hat albümü vardır. Bu o albümün birinci sayfası celî muhakkak ile bir Besmele'dir.

Bu gördüğümüz eser, bir hattatımız var dilsiz bir hattat bu, İbrahim Bîzebân.

Dili yok ama elini öyle bir konuşturmuştur ki hala günümüzün hattatlarına ilham kaynağı olabiliyor. İbrahim Bîzebân'a ait sülüs-nesih kıt'a.

Bir başka üstadımız Şekerzâde Mehmet Efendi. Şekerzâde Mehmet Efendi yazdığı Mushaflarla yine çok tanınan büyük bir üstadımız. Gördüğümüz Mushaf sayfası onun meşhur Mushaf'ından bir sayfa.

Galatalı Ahmed Naili K.K.Kol. 1173/1760

120'nin üzerinde Mushaf yazdığı bilinmektedir. Yazdığı Mushaf'lara ayrıca numara koyuyor.

Osmanlı ta'lik hattı geleneğinde yine önemli bir yere sahip olan Dedezâde Mehmet Efendi'nin bir ta'lik karalaması. Fakat bunun dikkat çeken tarafı renkli mürekkepler kullanmış olması. Pek adet olan bir şey değil. Nadir bir örnek. Ta'lik Hattının bizdeki en büyük ustası Türk Ta'lik ekolünün kurucusu Esad Eseri'ye ait fevkalâde bir kıt'a. Onun oğlu Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi. Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi belki de İstanbul'da en fazla kıt'abe yazan hattat olarak bilinmektedir.

Şekerzade Mehmet Efendi 1146/1733

Bu şaheser mushaf, Litografya sanatında başarılı bir isim olan Hafız Ali Efendi'nin gayretiyle 1291/1875 yılında Matbaa-i Amire'de bastırılmıştır. Bu mushaf Osmanlı Devleti'nce tebettirilen "ilk ve en güvenilir matbu mushaf" kabul edilmiştir.

Bu Mushaf Osmanlı döneminde ilk basılan Mushaf olarak bilinir. Bazı hattatlarımız yüzlerce Mushaf yazmışlardır. Günümüzün şartlarında bunu izah etmek gerçekten zordur. 300-400 Mushaf yazanlar var. Bunlardan birisi de Galatalı Ahmet Naili Efendi'dir.

Her tarafta celi ta'lik ile kıt'abelerini görmemiz mümkündür. İstanbul Valiliği vilayet kitâbesi belki de çok kişi görmüştür, ona aittir.

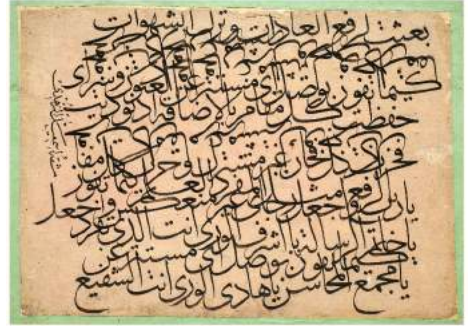
Bu da onun Hilfe-i Hakani dediğimiz meşhur Molla Camii'ye ait metnin iki sayfası.

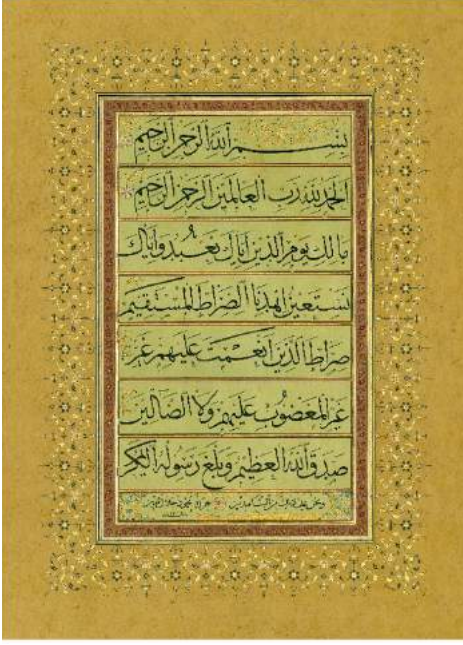
Sülüs-nesih hattının büyük üstadlarından İsmail Zühdi Efendi'ye ait bir sülüs-nesih küt'a.

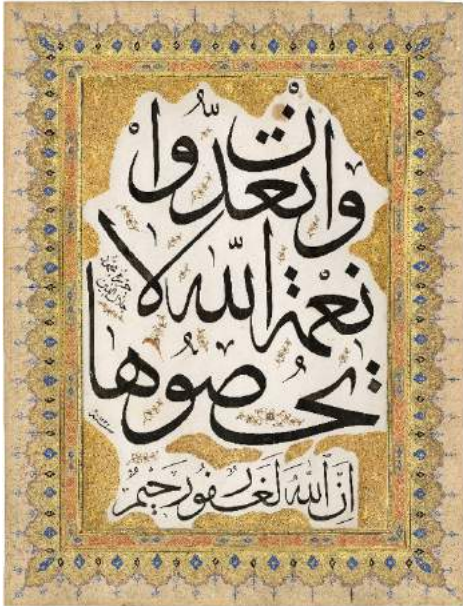
Hattatlar elleri soğumaması için mütemadiyen yani sürekli olarak karalama yaparlar. Bu bir hattat için önemli bir temrin, önemli bir faaliyettir. Bunu öyle yapmışlar ki bazen bir levhaya dönüşmüştür. Bu da İsmail Zühdi Efendi'ye ait çok güzel bir sülüs karalama.

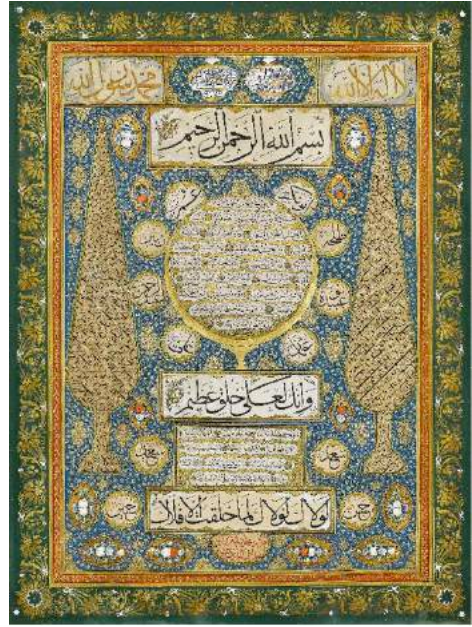
Nev-i şahsına münhasır hattatlarımızdan Mahmut Celâleddin Efendi'ye ait sülüs bir Fatiha. Hocası yok denebilir. Kendi kabiliyeti ve gayretleriyle hat sanatını öğrenmiş ama en büyük üstadlar seviyesinde eserler vermiş.

Hat sanatında bir ekol oluşturmuş, devam etmemesine rağmen çok büyük eserler vermiş üstadımızdır. Sultan II. Mahmud'un da hocasıdır. Yine ona ait celî sülüs bir levha. Kur'an-ı Kerim'den bir âyet-i kerîme.

Anlamı; "Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, onları sayamazsınız. Allah Ğafur ve Rahîm'dir." Yine ona ait farklı bir hilye levha tasarımı. Aslı İstanbul'da hususî bir koleksiyondadır. Hattatlar bu hilyelerin yüzlerce çeşit formunu oluşturmuşlardır. Tabii ki o da işlenmesi gereken başka bir konudur. Bir başka sülüs-nesih kıt'a görüyoruz. Osmanlı'da, bizim hat geleneğimizde sadece erkekler hattat olmamış. Onun yanında sayıları çok olmasa da çok mühim hanım hattatlarımız da var.

Bunlardan birisi belki de en meşhuru Mahmud Celâleddin Efendi'nin hem talebesi, sonra da onun zevcesi, hanımı olan Esmâ İbret Hanım'dır. Bu gördüğümüz kıt'a da ona ait sülüs-nesih bir kıt'adır.

Bizim bir hattatımız, bir üstadımız var, bu üstad hat sanatında öyle bir inkılâp yapmış ki hat sanatını onun öncesi ve ondan sonrası diye ikiye ayırmamız mümkündür. Bu Mustafa Râkım Efendidir.

Bilhassa celî sülüs ve tuğrada bu güne kadar en büyük gelişme, sıçramayla bir inkılâp yapmıştır. Bu onun çok meşhur bir eseri olup Topkapı Sarayı'nda asılıdır. O gün bu gün bu eser güncelliğini hala korumaktadır. O kadar kıymetli bir eserdir ki Râkım'ın sanattaki büyüklüğünü göstermeye çok güzel bir delildir. Mustafa Vâsif Efendi'ye ait sülüs-nesih çok güzel bir kıt'a.

Kadıasker M. İzzet Efendinin hocası Çömez Mustafa Vasif Efendi cava kalemini İstanbul'a getiren hattattır.

Etrafı da çok latif bir ebru ile bezenmiştir. Sultan III. Selim'in hat hocası ve onun saltanatı esnasında Enderun'da hat hocalığı yapan Abdülkadir Şükrî Efendi'ye ait çok güzel sülüs-nesih bir kıt'a.

Sultan III. Selim'in hat hocası ve onun saltanatı esnasında Enderun'da hat muallimidir.

Mushaf lar hat sanatında genellikle nesih hattıyla yazılır. Sebebi kolay okunabilmesi ama bunun yanında ta'lik hattıyla da Mushaf lar yazılmıştır. Büyük üstadlarımızdan Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'nin bugün Sakıp Sabancı Müzesi'nde bulunan ta'lik hattıyla yazılmış bir Mushaf'ı. Yine ona ait ekol olmuş bir kıt'a.

Kadıasker Mustafa İzzet Efendi 1253/1838

Ondan sonra bunu çok taklit eden olmuştur. Kadıasker Mustafa İzzet Efendi aynı zamanda çok büyük bir musiki üstadıdır.

Yine Sultan II. Mahmud'un yanında bulunuyor, onun mescidinde imamlık yapıyor.

Hatta onun bir hikâyesi var şimdi zamanımız yetmez. Tabi yüzlerce hilye yazmış Kadıasker Mustafa İzzet Efendi bu da onun belki de en meşhur hilye levhası. Aslı 1,5 metre boyunda yine İstanbul'da hususi bir koleksiyonda bulunuyor.

Bu hilyenin bir başka hususiyeti de tezhibidir. Bizim son dönemde Cumhuriyet Dönemi'nde tezhip sanatını klâsik mecrasına sokan iki tane büyük üstad var. Bunlardan birisi Muhsin Demironat, diğeri de Rikkat Kunt hanımefendidir. Bu hilyenin tezhi-

bini Muhsin Demironat iki yıldan fazla bir sürede tamamlamış fevkalâde bir eser, büyük emekler vermiş. Hat sanatının eğitiminde gelenek nedir; harfler meşk edilir, Rabbiyessir ile başlanıyor. Ondan sonra elif'ten başlayıp, ya'ya kadar harfler yazılır. Ondan sonra harflerin birbirleriyle bitişmeleri usulüne uygun bir şekilde meşk edilir. Buna; Müfredat Meşki denir. Bu gördüğünüz sayfa müfredat meşkinin ilk sayfası. Bazen hattatlar bu harfleri müstakil kıt'alar halinde de yazarlar ki bu onlardan birisi.

Bir diğeri büyük üstadımız yaptığı sıra dışı tasarımlarıyla, istifleriyle, günümüze ilham kaynağı olmuş büyük bir üstadımız Şefik Bey. Kadıasker Mustafa İzzet Efendi'nin en meşhur talebesi Şefik Bey'in aslı Topkapı Sarayı'nda bulunan bir istifi.

Abdülfettah Efendi'nin Bursa'da bulunan, celi muhakkak Besmelesi. Yine hattat padişahlarımızdan Sultan Abdülmecid'in bir hadisi ihtiva eden levhası, aslı Topkapı Sarayı'ndadır.

Celi sülüs istifinin en meşhur şaheserlerinden biri olan istifî Çırçırılı Ali Efendi'nin ki Şefik Bey'in talebesidir.

Bu istif en meşhur istiflerden biri olarak kabul edilir. Aslı Hocam Uğur Derman Koleksiyonu'ndadır. Tezhibini de yine onun değerli zevcesi Fatma Çiçek Derman Hanımefendi yapmıştır. O levhanın kalıbı.

Kısaca kalıba temas etmek isterim. Celi yazılar yazılırken önce kalıbı hazırlanır. Yani koyu renk kâğıda genellikle siyah kâğıt üzerine sarı zırnık mürekkebiyle müteaddid defalar, provalar, denemeler yapılır istif olgunlaştırılır, kompozisyon olgunlaştırılır ondan sonra bu olgunlaşmış istifin, kompozisyonun, yazının etrafı sınırlarından iğnelenir. Tabi bu iğneleme esnasında onun altına birkaç tane daha beyaz kâğıt

konur ve iğne delikleri vasıtasıyla yazı alttaki kâğıtlara da geçer. Bu şekilde yazının kalıbı alınır. Daha sonra siyah mürekkeple yazılmak istenen kâğıdın üzerine iğneli alt kalıplar konur ve üzerinden kömür tozları bir pamuk vasıtasıyla gezdirilerek yazı kâğıdın üzerine geçer ve hattat o izleri takip ederek yazıyı siyah mürekkeple açık renk kâğıt üzerine yazar.

Bu da az önce gördüğümüz yani bu siyah mürekkepli yazının koyu zeminde sarı zırnık mürekkebiyle yazılmış kalıbıdır. Yazının kenarları iğnelenmiş vaziyettedir. Şu anda büyütme imkânım yok. Belki hissediliyor bilemiyorum. Nesih hattının büyük üstadlarından Yahya Hilmi Efendi'ye ait nesih bir kıt'a.

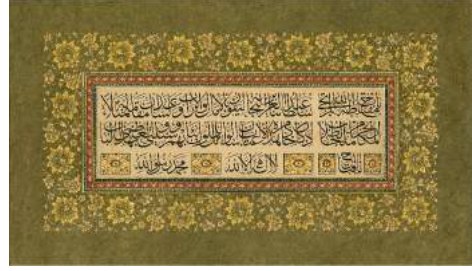
Medine-i Münevvere'ye Umre'ye gidenleriniz vardır bilirler. Orada Mescid-i Nebevi'de bilhassa kible duvarında üst üste üç kuşak şeklinde muhteşem yazıları görmüşsünüzdür. Bu yazıları yazan bizim büyük üstadımız Abdullah Zühdi Efendi'ye ait enfes bir kıt'a.

Abdullah Zühdi Efendi gerçekten çok büyük bir üstad. En kalın yazılarla en ince yazıları en büyük maharetle yazabilen belki de yegâne üstad desek yeridir. Yine Abdullah Zühdi'ye ait enfes bir celi sülüs İhlâs suresi.

Yine ona ait bir kitabenin ön çalışması diyebiliriz buna. Küçük ebatta yazılmış çünkü bu.

Bu da bildiğim kadarıyla Medine-i Münevvere'de yazdığı yazılar serisinden onun müsveddesi yani ön çalışması diyebileceğimiz yazılardan ve çok küçük bunlar.

Şunun ölçüsüne bir bakın uzunluğu üç santimetre eni iki santimetre. Bu ebatta celi sülüsü veya sülüsü bu titizlikle yazmak, hat sanatında çok nadir kimseye nasip olmuştur. Bizde sülüs-nesih te sülüs ve nesih hatlarının en mükemmel şeklini Şevki Efendi de görürüz.

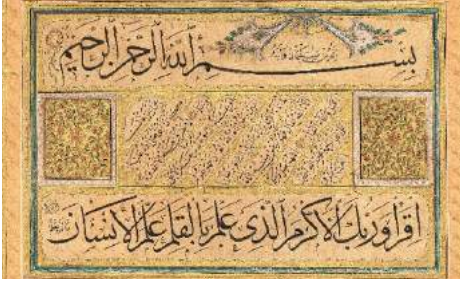
Şevki Efendi sülüs-nesihin en güzel örneklerini vermiştir. Bugün İslam dünyasında geçerli olan hat ekolü sülüs-nesih hattında Şevki Efendi ekolüdür. Bu gördüğünüz onun bir müfredat meşkinin ilk sayfası ki aslı Topkapı Sarayı'ndadır.

Şevki Efendi'ye ait yine Mushaf-ı Şerif'in iki sayfası.

Yine Şevki Efendi'ye ait bir sülüs-nesih kıt'a. Aslı hususi bir koleksiyondadır.

Yine ona ait çok kişiye ilham kaynağı olmuş eserlerden bir tanesi. Bakkal Arif Efendi'ye ait sülüs-nesih bir kıt'a.

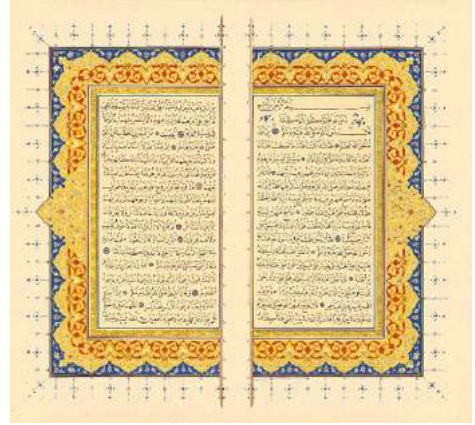
Bakkal adından da anlaşılacağı gibi bakkallık yaparmış.

Ama Şevki Efendi'nin en önemli talebesi ve şaheserler vücuda getirmiş büyük bir üstadımız. Şefik Bey'in talebesi Alaeddin Bey'in çok güzel bir istifi. Celî sülüs istifle bir pîr ismi.

Hasan Rıza Efendi'ye ait iki sayfa nesih yazı. Günümüzde yaygın olarak basılmış Mushaflar genellikle Hasan Rıza Efendi'ye aittir.

Nesih hattının en büyük üstadlarındandır. Celî ta'lik ile "Huvessemî'u'l-alim" Sami Efendi'ye ait. Sami Efendi, Râkım'dan sonraki en büyük üstad kabul edilir.

Bilhassa celî sülüs ve celî ta'likte en önemli merhalelerden biri olarak kabul edilir. Günümüzdeki hattatların celî sülüste ilham kaynağı bilhassa Sami Efendidir. Ona ait aslı Topkapı Sarayı'nda bulunan meşhur bir celî sülüs istif.

“Fallahu hayrun hâfızan vehuve erhamurrahîmîn” altın ile yazılmış. Zerendud usulüyle. Bu da yine Sami Efendi'ye ait İstanbul'da Eminönü'nde Bahçe Kapısı'nda Yeni Cami Sebili var ki o sebilin kitabesi.

Kitâbenin imza paftası bu. Zırmıklı kalıbının aslı Topkapı Sarayı'ndadır. Bu kitâbe çok önemli bizim için. Bilhassa XX. Yüzyıl ve günümüzde celî sülüs bu kitâbeden öğrenilmiştir desek yanlış olmaz. Hat sanatının öğreniminde bir de bir gelenek var.

Biraz sonra Mehmet Memiş Bey hocamız bu konuyu size aktaracak inşaallah. Kendine has kaideleriyle, usulüyle hat sanatı öğretilir sonunda da talebeye bir icâzetnâme verilir ki bu gördüğünüz klasik usulde bir sülüs-nesih icâzetnâmedir.

Yukarıda sülüs metnini görüyorsunuz. Onun altında üç satır halinde nesih, onun altında da hocasının ve diğer tasdik eden iki hocanın icâzet metinlerini görüyorsunuz. Sami Efendi'nin büyük talebesi Nazîf Bey'in çok güzel bir celî sülüs satırı istifi.

“Ve izâ hakemtum beynennâsi tehkumu biladli”. “İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adâletle hükmedin” emrini ihtiva eden Âyet-i Kerim'e bu. Yine Nazîf Bey'e ait çok güzel bir celî sülüs47.46 bir dua tabi bu.

Hattatlarımızdan ikisine Reisül Hattâtînlük beratı verilmiş Osmanlı döneminde. Bunlardan birisi de ikincisi daha doğrusu Hacı Kamil Akdik. Sami Efendinin talebesi.

Bu onun resmi Reisül Hattâtînlük beratı. Aslı yine Topkapı Sarayı'nda. Kamil Efendi Efendi'ye ait çok güzel bir sülüs-nesih kıt'a.

Koltuklar klasik usulde tezhib edilmiş, etrafında da pek latif ebrular var. Muhtemelen Necmeddin Okyay'a ait. Ebrunun büyük ustadı. Yine Kamil Efendi'ye ait hilye formunda bir levha.

Kendine has üslubuyla tavrıyla bilhassa sülüs ve celi sülüste ayrı bir yeri olan Emin Efendi'ye ait enfes bir kıt'a.

Ölçülerine dikkatinizi çekerim. Tezhibli haliyle boyu 24 santimetre yazının ölçüsü 10-11 santimetre civarında. Bu ebatta, bu ölçekte, bir yazıyı bu nefasette yazmak her kişiye nasip olmaz. Yine Emin Efendi'ye ait bugün Türk Petrol Vakfı Koleksiyonu'nda bulunan enfes bir kıt'ası. Şevki Efendi'ye takliden yazmış.

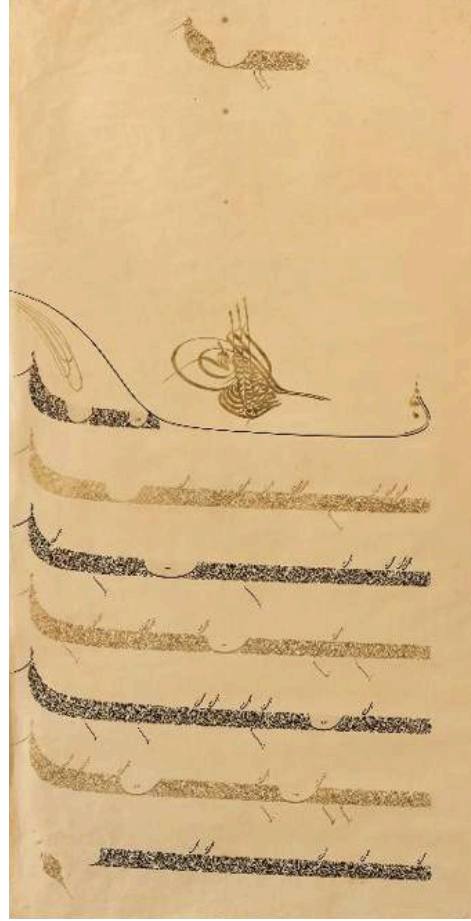

Celî sülüs istif geleneğinde XIX. yüzyıl en parlak dönemi oluşturur. XIX. yy. ve XX. yy'ı söyleyelim. Çünkü Sami Efendi ve onun talebelerinde en güzel örnekleri görüyoruz. Hakkı Bey de Sami Efendi'nin en önemli talebelerindendir. Celî sülüste yaptığı istiflerle çok ayrı bir yere sahiptir. Bu da Hakkı Bey'in hakikaten istif tarihinde sayılı istiflerden biri olan "Rütbetülilmi a'lerrüteb", yani "İlmin rütbesi rütbelerin en yücesidir".

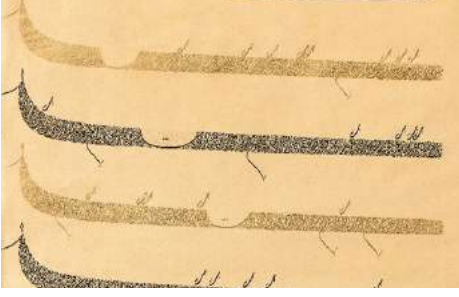
Aslında şu levha her üniversiteye asılması gereken bir levhadır. Anlamını tekrar etmekte fayda görüyorum "İlmin rütbesi rütbelerin en yücesidir".

Yine Tuğrakeş İsmail Hakkı Altınbezer'e ait bir berât, menşûr. Aslı Topkapı Sarayı'ndadır.

Tuğrakeş İsmail Hakkı Abdulbezer tarafından yazılmış olan Salih Paşa'nın sadaret menşuru.

Topkapı Sarayına Esad Fuad Tugay tarafından 21 Kasım 1968 tarihinde hediye edilmiştir.

Tuğrakeş İsmail Hakkı Altınbezer celi dîvânî'de en güzel örnekleri vermiştir. Yine Hakkı Bey'e ait altın ile yazılmış celi dîvânî bir kıt'a. Osmanlıca bir kıt'a bu. "Elde altın bileziktir san'at ki verir ehline feyz u rif'at".

Sanat elde altın bir bileziktir. Sahibine feyiz, üstünlük ve yücelik kazandırır. Hat sanatının günümüze gelmesinde o kültürün bize ulaşmasında çok önemli bir yeri olan Necmettin Efendi'ye ait bir yazılı ebru ki bu kendi icadıdır. Ebru üzerine hattı yapmak. Yazılı ebru çıkarmak ona ait bir tekniktir. Onun bu seriden meşhur eseridir.

"Ma'rifet iltifata tâbidir müşterisiz meta' zâyî'dir". Klasik hat icâzeti geleneğinin yanında son dönemde Medresetül Hattatinden verilmiş icâzetlerde vardır. Bu da çok büyük üstadımız Mustafa Halim Özyazıcı'nın Medresetül Hattatinden aldığı icâzetnâmesi.

Ki icâzetnâmeyi dîvânî hattıyla burada gördüğümüz hocası Hakkı Bey yazmıştır. Mustafa Halim Özyazıcı'ya ait yine sülüs ve hatt-ı icâze ile enfes bir kıt'a.

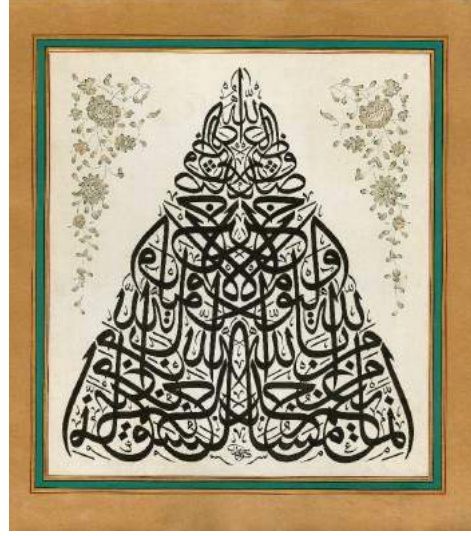
Yine Mustafa Halim Efendi'nin çok güzel bir istifi.

Nihayet Osmanlı hat ekolünün son temsilcisi büyük üstadımız Hamit Aytaç'a ait meşhur istif. "Ve in teuddu ni'metellâhi lâ tuhsûhâ innellâha ğafûrun rahîm".

Bu yazı hat sanatının en güzel istiflerinden biri olarak kabul edilir. Yine Hamit Bey'in Şişli Camii kapısı üzerinde bulunan meşhur müsenna istifini de levha olarak yazmıştır.

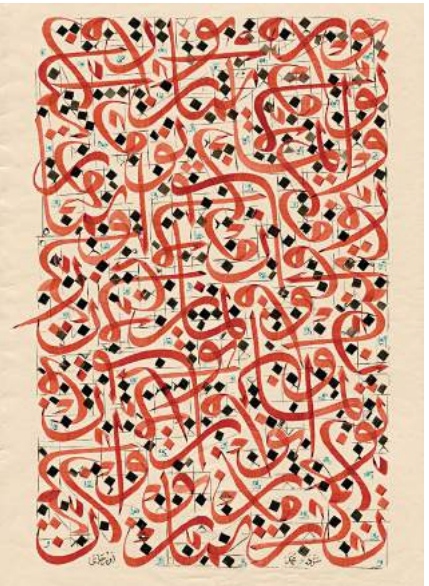
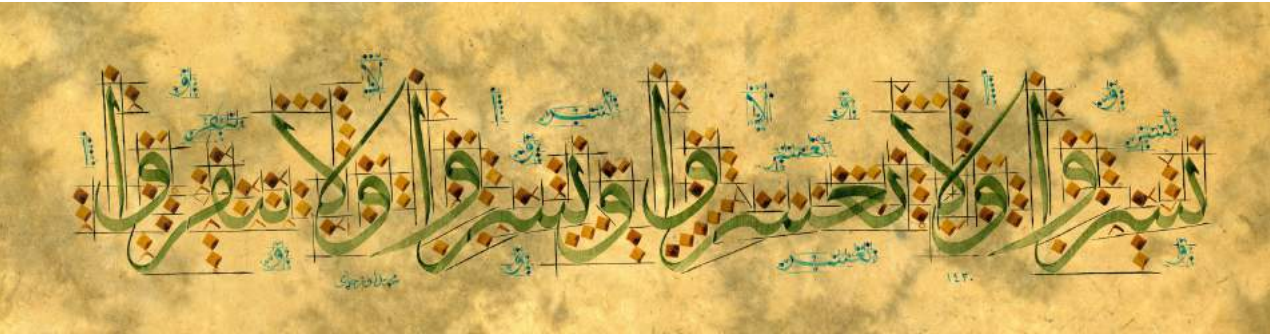

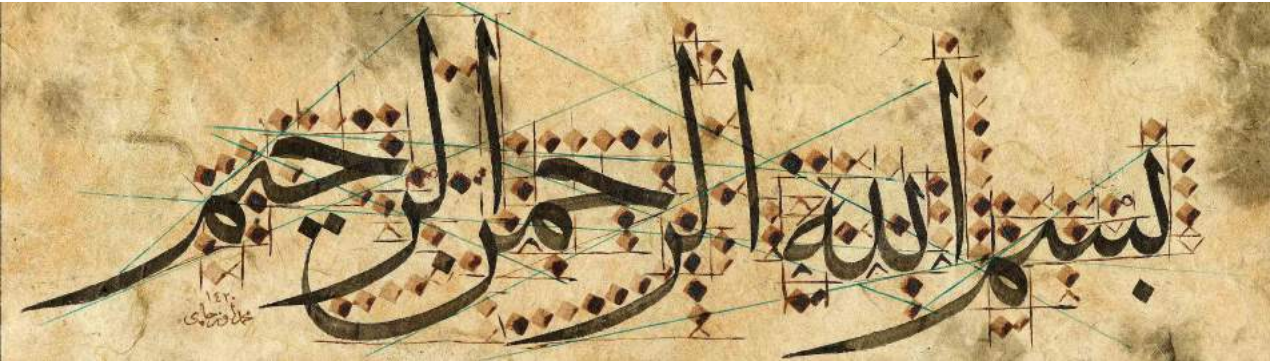
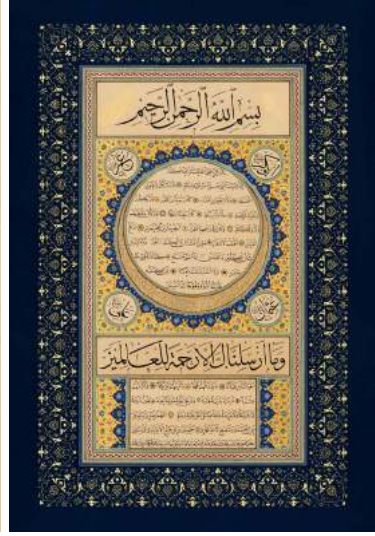
Bu da levha olarak yazdığı nüshalardan bir tanesidir. "İnnemâ ye'muru mesâcide'llâhi men âmene billâhi ve'l-yevmi'lâhir. Yani "Allah'ın mescitlerini ancak ona inananlar, iman edenler yaparlar" manasında âyeti kerime.

Resimlerimiz Burada son buluyor. Çok özür dilerim grip dolayısıyla sesim pürüzlü, parazitli sizi belki yordum başışlayın sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Hat Sanatında Şaheserler

İlham veren üniversite

1961 yılında Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini 1980'de Gerede'de tamamladı. 1986 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan Mehmet Özçay, 1982'de Erzurum'lu hattat Fuad Başar'dan sülüs ve nesih hatlarını meşketti ve kendisinden icazet aldı.

İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nin (IRCICA) düzenlediği milletlerarası hat yarışmalarının ilk ikisine (1986 ve 1989) katılan Özçay, bu müsabakalarda başta sülüs-nesih dalında birincilik olmak üzere muhtelif dallarda altı ödül kazandı. 1992'de ilk baskısı yapılan bir mushafının yanında Yasin-i Şerif gibi eserlerinin ve birçok levhalarının da sanat baskıları gerçekleştirildi. Özçay yirmi beş yıllık sanat hayatından seçtiği eserlerini 2007 yılında Arapça "Nur-u Ayni" ve İngilizce "Spoken By The Hand Heard By The Eye" adlı iki ayrı albümde neşretti.

Milletlerarası hat yarışmalarında jüri üyelikleri de yapmakta olan Özçay, şahsi sergilerinin yanında yurt içi ve yurt dışında yirmiden fazla milletlerarası sergiye iştirak etti. Bilhassa celi yazılarında kullandığı renkli ve şeffaf mürekkeplerle bütün kalem hareketlerini göstererek eserlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Karalama geleneğinde ilk defa uyguladığı celi sülüs ve celi nesih renkli karalamalarla da bu alanda kendi tarzını oluşturdu.

Mehmed Özçay'ın yurt içi ve yurt dışındaki muhtelif müze ve koleksiyonlarda, celi sülüs, sülüs, nesih, icâze ve celi divânî hat nevileriyle yazdığı yüzlerce eseri bulunmaktadır.

Hattat Mehmet ÖZÇAY

SÜLEYMAN
DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ

Süleyman Demirel Üniversitesi **Kurumsal İletişim Merkezi** / Aralık 2018

www.sdu.edu.tr

[sduniversitesi](https://www.facebook.com/sduniversitesi)

[@sd_universitesi](https://twitter.com/sd_universitesi)

ISBN: 978-605-9454-25-4